

Iwona Janowska, Marta Plak

DZIAŁANIA MEDIACYJNE W UCZENIU SIĘ I NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH OD TEORII DO PRAKTYKI

уопуу tekst أنشطة الوساطة

mediación активности посредования

kommunikáció

متن działania mediacyjne 調停活動

文章 atividades de mediação

ارتباط mediating ТЕКСТ

Sprachmittlungskompetenz medlingsverksamhet

médier посредник **komunikimi**

Sprachmittlung compétence médiation activities

médiateur közvetítő mediowanie نص

kommunikation người hòa giải

الوسيط activités de médiation

mediator 文本

DZIAŁANIA MEDIACYJNE
W UCZENIU SIĘ I NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH
OD TEORII DO PRAKTYKI

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 22

Redaktor naukowy serii
Iwona Janowska

IWONA JANOWSKA, MARTA PŁAK

DZIAŁANIA MEDIACYJNE
W UCZENIU SIĘ I NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH
OD TEORII DO PRAKTYKI

Z prac Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Biblioteka „LingVariów”
Glottodydaktyka t. 22

IWONA JANOWSKA, MARTA PŁAK

DZIAŁANIA MEDIACYJNE
W UCZENIU SIĘ I NAUCZANIU JĘZYKÓW OBCYCH
OD TEORII DO PRAKTYKI

Księgarnia Akademicka
Kraków 2021

Iwona Janowska
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
ID <https://orcid.org/0000-0001-5133-2660>
✉ iwona.janowska@uj.edu.pl

Marta Plak
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
ID <https://orcid.org/0000-0002-0905-772X>
✉ marta1.plak@uj.edu.pl

© Copyright by Iwona Janowska, Marta Plak, 2021

Recenzent
dr hab. Radosław Kucharczyk, prof. UW

Opracowanie redakcyjne
Justyna Wójcik

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-052-2 (druk)
ISBN 978-83-8138-680-7 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381386807>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
ROZDZIAŁ 1. MEDIACJA, MEDIOWANIE, MEDIATOR	11
1.1. Mediacja – pochodzenie terminu	12
1.2. Mediacja – wielość i różnorodność definicji	15
1.3. Mediacja w różnych dziedzinach i dyscyplinach	17
1.4. Mediacja i mediator w dydaktyce językowej	26
ROZDZIAŁ 2. DZIAŁANIA JĘZYKOWE WEDŁUG ESOKJ I ICH IMPLIKACJE DYDAKTYCZNE	31
2.1. Językowa kompetencja komunikacyjna	31
2.2. Działania językowe i ich funkcje	33
2.3. Działania językowe a strategie	39
2.4. Działania a sprawności językowe	40
2.5. Podejście ukierunkowane na działanie	42
2.6. Uczący się użytkownikiem języka i uczestnikiem życia społecznego	44
ROZDZIAŁ 3. KONCEPCJA MEDIACJI W PRACACH RADY EUROPY	47
3.1. Miejsce i rola mediacji w <i>Europejskim systemie opisu kształcenia językowego</i>	47
3.2. Mediacja w <i>Education, mobility, otherness. The mediation functions of schools</i> ...	54
3.3. Mediacja w <i>Developing illustrative descriptors of aspects of mediation</i>	59
3.4. Założenia przedwstępne dokumentu <i>CEFR – Companion volume</i>	70
3.5. Suplement do oryginalnej wersji CEFR z 2001 r.	72
ROZDZIAŁ 4. DZIAŁANIA I STRATEGIE MEDIACYJNE W CEFR – COMPANION VOLUME	81
4.1. Charakterystyka ogólna działań mediacyjnych	82
4.2. Mediacja – ogólny opis umiejętności	85
4.3. Mediacja tekstu	88
4.3.1. Przekazywanie konkretnych informacji	89
4.3.2. Objaśnianie danych (np. grafów, diagramów, wykresów itd.)	92
4.3.3. Przetwarzanie tekstu	94

4.3.4. Tłumaczenie tekstu pisanego	99
4.3.5. Notowanie (wykłady, seminaria, zebrania itd.)	103
4.3.6. Wyrażanie osobistej reakcji na teksty kreatywne (w tym teksty literackie)	105
4.3.7. Analiza i krytyka tekstów kreatywnych (w tym tekstów literackich)	108
4.4. Mediacja pojęć	110
4.4.1. Ułatwianie współpracy i interakcji w grupie oraz współpraca w celu tworzenia znaczenia	112
4.4.2. Zarządzanie interakcją oraz zachęcanie do rozmowy koncepcyjnej	116
4.5. Mediacja komunikacji	120
4.5.1. Tworzenie przestrzeni różnokulturowej	121
4.5.2. Działanie w roli pośrednika w sytuacjach nieformalnych	123
4.5.3. Ułatwianie komunikacji w sytuacjach delikatnych i w przypadku nieporozumień	125
4.6. Strategie mediacyjne	128
4.6.1. Strategie służące wyjaśnieniu nowego pojęcia	128
4.6.2. Strategie upraszczania tekstu	133

ROZDZIAŁ 5. MEDIACJA I ZADANIA MEDIACYJNE W KSZTAŁCENIU

JĘZYKOWYM	137
5.1. Mediacja językowa a kompetencja mediacyjna	137
5.2. Kompleksowy charakter procesu mediowania	142
5.3. Zadania i ćwiczenia mediacyjne	146
5.3.1. Zadania mediacyjne i ich typologie	146
5.3.2. Charakterystyka zadań mediacyjnych	151
5.3.3. Tworzenie zadań mediacyjnych	153
5.3.4. Ćwiczenia mediacyjne	160
5.3.5. Ocena zadań mediacyjnych	161
5.3.6. Przykłady zadań ukierunkowanych na mediację	164
5.4. Zadania mediacyjne w perspektywie działaniowej	175
PODSUMOWANIE	185
SPIS SCHEMATÓW I TABEL	191
SPIS ILUSTRACJI	193
BIBLIOGRAFIA	195
STRESZCZENIE	205
SUMMARY	207
RÉSUMÉ	209
INDEKS NAZWISK	211

WPROWADZENIE

Dydaktyka języków obcych nieustannie się zmienia, aby sprostać wymaganiom współczesnego świata. Znajomość jednego języka obcego nie jest już wystarczająca, ponieważ wielu członków naszej społeczności będzie musiało żyć i pracować w środowisku różnojęzycznym i różnokulturowym. Obserwowane na świecie zmiany społeczno-polityczne, poszerzanie się zjawiska migracji i mobilności, a także szybki rozwój nowoczesnych środków i technologii komunikacyjnych powodują konieczność dostosowania dydaktyki do nowych realiów i uwzględnienia potrzeb uczących się. W odpowiedzi na te potrzeby powstała koncepcja kształcenia językowego opartej na działaniu, którego jedną z podstawowych form jest mediacja językowa.

Zainteresowanie zjawiskiem mediacji oraz badaniami w tym zakresie wynika z fascynacji potencjałem, jaki tkwi w tym do niedawna jeszcze tajemniczym i nieopisanym działaniu językowym. Zagadnienie mediacji językowej jak dotąd nie było szerzej omawiane w polskojęzycznej literaturze przedmiotu, tym ciekawsza wydaje się obserwacja ewolucji koncepcji mediacji oraz analiza możliwości jej praktycznego wykorzystania w uczeniu się i nauczaniu języków obcych, w tym języka polskiego jako obcego.

W niniejszej pracy przedstawiono szczegółową interpretację i ewolucję pojęcia mediacji, jej rodzaje i podziały zaproponowane w opracowaniach Rady Europy oraz zamieszczono przykłady zadań służących rozwijaniu tej kompetencji.

Celem pierwszego rozdziału niniejszej publikacji jest interpretacja pojęcia mediacji, a ściślej mówiąc, przegląd jej definicji i funkcjonowania w różnych dziedzinach i dyscyplinach.

W sekcji drugiej dokonano opisu i analizy kilku podstawowych zagadnień, które zostały wprowadzone do dydaktyki języków obcych po opublikowaniu *Common European Framework of Reference for Languages* (Council of Europe 2001)¹, a należą

¹ Council of Europe, 2001, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Strasbourg; polskie tłumaczenie autorstwa Waldemara Martyniuka pt. *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*

do nich koncepcje językowej kompetencji komunikacyjnej oraz działań i strategii językowych, w tym działań i strategii mediacyjnych. Ponieważ mediacja wpisuje się w obszar szeroko pojętej komunikacji, charakterystyka tej ostatniej stanowi niejako tło i pomoc w zrozumieniu procesu mediowania przedstawionego w różnych dokumentach europejskich.

Po usytuowaniu mediacji w obrębie działań komunikacyjnych, wnikając coraz głębiej w istotę tej sprawności, rozdział trzeci poświęcono koncepcji mediacji w pracach Rady Europy. Prezentację najnowszej interpretacji pojęcia mediacji zawartej w kluczowym dokumencie *CEFR – Companion volume* z 2020 r.² poprzedzono analizą kilku publikacji tematycznych ekspertów Rady Europy. Chociaż w większości stanowią one materiał przejściowy, eksperymentalny, już dziś nieaktualny, należało jednak wspomnieć chociażby o najważniejszych z nich, ponieważ ostateczna wersja deskryptorów nie pojawiła się z dnia na dzień, lecz była rezultatem długotrwałych badań. Doświadczenia i fragmenty opracowań takich autorów, jak: Brian North i Enrica Piccardo czy Daniel Coste i Marisa Cavalli umożliwiły stworzenie ostatecznej wersji uzupełnień *Common European Framework of Reference for Languages* (Council of Europe 2001), a w tym rozszerzonej wizji pojęcia mediacji.

Ostatni i najważniejszy etap ewolucji pojęcia mediacji językowej, jej szczegółową charakterystykę na podstawie dokumentu *CEFR – Companion volume* (Council of Europe 2020) przedstawiono w sekcji czwartej. To w niej zamieszczono szczegółowe opisy dziesiętnastu działań mediacyjnych oraz pięciu strategii mediacyjnych, którym towarzyszą tabele z zeskalowanymi wskaźnikami; jak dotąd stanowią one jedyny fragment dokumentu Rady Europy przetłumaczony na język polski.

pochodzi z 2003 r. (ESOKJ 2003). W niniejszej publikacji stosujemy skróty: ESOKJ, *Europejski system opisu, System opisu*; wszystkie odwołania do tego dokumentu będą dotyczyły jego tłumaczenia na język polski z 2003 r.

² Tom uzupełniający *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* został opublikowany on-line w języku angielskim i francuskim w 2018 r. jako: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with New Descriptors* (Council of Europe 2018) oraz odpowiednio *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs* (Conseil de l'Europe 2018). Pod koniec 2020 r. Rada Europy wydała ostateczną (papierową) wersję dokumentu pt. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume* (Council of Europe 2020) w wersji anglojęzycznej (wersja francuskojęzyczna *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer – Volume complémentaire* czeka na takie opracowanie). W niniejszej publikacji wszystkie odniesienia bibliograficzne dotyczą ostatecznej wersji *CEFR – Companion volume* z 2020 r., dostępnej na stronie Rady Europy: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>; skróty użyte w niniejszej publikacji odnoszą się do anglojęzycznej wersji dokumentu i są to: *CEFR-CV*, *CEFR – Companion volume*.

Rozdział piąty w całości dotyczy zadań mediacyjnych oraz ich praktycznego zastosowania w dydaktyce języków obcych. Zawarto w nim rozważania na temat procesu mediowania, zadań mediacyjnych oraz uwagi związane z tworzeniem i ocenianiem takich zadań. W rozdziale, który można traktować jako stopniowe przechodzenie od teorii do praktyki, zamieszczono przykłady autorskich zadań mediacyjnych oraz zadania zaczerpnięte z podręcznika do nauki języka polskiego jako obcego. Ten końcowy fragment pracy o charakterze pragmatycznym dedykujemy głównie nauczycielom zainteresowanym rozwijaniem działań mediacyjnych w procesie kształcenia językowego. Propozycje i sugestie odnośnie do mediowania tekstu mogą stanowić inspirację do szukania własnych, skutecznych pomysłów w zakresie stosowania działań mediacyjnych na lekcji języka obcego.

Reasumując, dogłębna analiza literatury tematycznej umożliwiła obserwację ewolucji pojęcia mediacji w różnych dziedzinach życia społecznego, a zwłaszcza jej roli w dydaktyce języków obcych. Dopełnienie rozważań teoretycznych propozycjami zadań mediacyjnych jest okazją i zachętą do odkrywania tkwiącego w nich potencjału dydaktycznego.

Przedstawiona do recenzji książka jest niezwykle cennym i wartościowym opracowaniem [...]. Autorki w sposób przejrzysty i logiczny, a jednocześnie kompleksowy przedstawiają istotę działań mediacyjnych, które są nowym pojęciem w kontekście procesu uczenia się i nauczania języków obcych, a tym samym rzadko funkcjonującym w świadomości nauczycieli praktyków. Co więcej, zawarte w publikacji tłumaczenia na język polski nowych terminów, jak również deskryptorów działań mediacyjnych czynią książkę jeszcze bardziej cenną, ponieważ wypełniają ważną lukę w polskim piśmiennictwie glottodydaktycznym. Warto też podkreślić, że szczegółowe przedstawienie założeń podejścia ukierunkowanego na działanie – wiodącego we współczesnej glottodydaktyce – pozwala lepiej zrozumieć założenia działań mediacyjnych, a zwłaszcza ich ewolucję znaczeniową. Niezwykle cenne wydaje się również przedstawienie przykładów zadań mediacyjnych: pokazują one czytelnikowi, w jaki sposób założenia teoretyczne przekładają się na praktykę dydaktyczną, ale także pozwalają zaobserwować nowe tendencje w praktycznym wymiarze procesu kształcenia językowego.

z recenzji dr. hab. Radosława Kucharczyka, prof. UW

dr hab. Iwona Janowska, prof. UJ – pracuje na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W swojej pracy badawczej zajmuje się zastosowaniem podejścia ukierunkowanego na działanie w uczeniu się / nauczaniu języków obcych, planowaniem dydaktycznym oraz rozwijaniem działań językowych.

Jest autorką i współredaktorką monografii naukowych oraz artykułów z zakresu glottodydaktyki, programów nauczania oraz zbiorów zadań do nauczania języka francuskiego i języka polskiego jako obcego (*Planowanie lekcji języka obcego* 2010, *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych* 2011, *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2* 2011/2016, *Wypowiedź ustna w dydaktyce językowej* 2019, *Kierunki badań w glottodydaktyce polonistycznej* 2020).

Od 2009 roku pełni funkcję sekretarza Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

mgr Marta Plak – absolwentka filologii polskiej, logopedii oraz nauczania języka polskiego jako obcego. Aktywna zawodowo lektorka języka polskiego jako obcego oraz drugiego, na co dzień uczy języka ogólnego oraz specjalistycznego – medycznego. Zainteresowania naukowe: metoda zadaniowa w nauczaniu i uczeniu się języków obcych, metodyka pracy z dziećmi i młodzieżą.